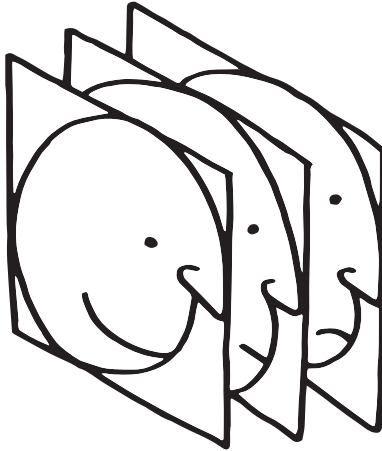

Iubire, vinovăție și reparație

PSIHANALIZĂ
CONTEMPORANĂ

TREI

MELANIE KLEIN

Cu o introducere de
Hanna Segal

Prefață de
R.E. Money-Kyrle

Traducere din
limba engleză de
Anacaona Mîndrilă

Cuprins

7	Introducere nouă
15	Prefață
19	Introducere
23	1. Dezvoltarea unui copil (1921)
102	2. Inhibiții și dificultăți la pubertate (1922)
109	3. Rolul școlii în dezvoltarea libidinală a copilului (1923)
135	4. Analiza timpurie (1923)
177	5. O contribuție la psihogeneza ticurilor (1925)
208	6. Principiile psihologice ale analizei timpurii (1926)
223	7. Simpozion pe tema analizei copiilor (1927)
270	8. Tendințe criminale la copii normali (1927)
293	9. Stadii timpurii ale conflictului oedipian (1928)
311	10. Personificarea în jocul copiilor (1929)

6	327	11. Situații infantile anxiogene reflectate într-o operă de artă și în impulsul creativ (1929)
	340	12. Importanța formării de simboluri în dezvoltarea Eului (1930)
	361	13. Psihoterapia psihozelor (1930)
	366	14. O contribuție la teoria inhibiției intelectuale (1931)
	383	15. Dezvoltarea timpurie a conștiinței la copil (1933)
	398	16. Despre criminalitate (1934)
	403	17. O contribuție la psihogeneza stărilor maniaco-depresive (1935)
	444	18. Înțărirea (1936)
	468	19. Iubire, vinovăție și reparație (1937)
	525	20. Doliul și relația sa cu stările maniaco-depresive (1940)
	564	21. Complexul Oedip în lumina anxietăților timpurii (1945)
	636	Note explicative
	669	Bibliografie

Introducere nouă

Melanie Klein a descoperit psihanaliza la vârsta de treizeci și doi de ani, în 1914, când se afla în Budapesta. Atunci a citit broșura lui Freud despre vise, „Über den Traum“. Acesta a fost începutul a ceea ce a devenit interesul dominant al vieții ei: psihanaliza. În acea perioadă și-a început analiza personală cu Ferenczi. Se pare că a luat această măsură, în parte, din motive terapeutice, dar totodată, psihanaliza i-a captivat de la început imaginația. Îi satisfăcea imensa curiozitate intelectuală, interesul față de oameni care o caracterizase întotdeauna și dorința de a lucra în beneficiul oamenilor și cu oameni. (Inițial plănuise să studieze medicina.) În 1919 și-a prezentat prima lucrare în fața Societății Maghiare de Psihanaliză, acesta fiind debutul unei contribuții creative ce a continuat până la moartea ei, în 1960, și care avea să revoluționeze teoria și practica psihanalitică.

Eseurile ei sunt adunate în volumele I și IV din *Operele Melaniei Klein*. A mai scris și două cărți, *Psihanaliza copiilor* și *Povestea unei analize de copil*, volumele II și III din *Opere*.

Volumul de față, care conține scrierile din 1921 până în 1946, înfățișează dezvoltarea muncii și a gândirii ei încă de la început,

8 mergând până la formularea conceptului ei teoretic major, acela de poziție depresivă (1935–1940).

Melanie Klein și-a început activitatea psihanalitică cu pacienți copii. A fost o pionieră a analizei copilului. A creat metode pentru analizarea copiilor, chiar și a celor foarte mici, fără a devia de la principiile de bază ale tehnicii psihanalitice. Întrucât modalitatea firească de exprimare a copiilor este jocul, ea le-a pus la dispoziție mici jucării și le-a privit jocul ca pe o expresie simbolică a vieții lor interioare, comparabilă cu asocierea liberă la adulți. Le-a interpretat jocul și comportamentul, dar și comunicările verbale. În contrast cu alți terapeuți ai acelei perioade, a adoptat de la bun început o atitudine strict psihanalitică, evitând orice amestec educativ sau de altă natură în procesul psihanalitic. Și interpreta de la început orice-i prezenta copilul, indiferent dacă sentimentele acestuia erau pozitive sau negative. La vremea respectivă se credea că la copii nu apare transferul față de analist, așa cum apare la adulți, deoarece copiii sunt atașați în continuare de obiectele lor inițiale, părinții. Klein a descoperit că transferul, pozitiv și negativ deopotrivă, apare cu ușurință la copii. A constatat că, dacă erau păstrate cadrul și atitudinea psihanalitică, relațiile de transfer ale copiilor nu se deosebeau prea mult de cele ale adulților. A afirmat și a demonstrat că la baza transferului se află proiectarea asupra analistului a lumii interne a copilului și a imaginilor sale, și nu o transferare liniară asupra analistului a sentimentelor față de părinții reali. Abordarea ei era caracterizată de o profundă convingere cu privire la validitatea metodei psihanalitice a lui Freud și de încrederea în faptul că la copil, ca și la adult, în ciuda tuturor rezistențelor și a mecanismelor de apărare, există dorința arzătoare de adevăr și aprecierea adevărului. Și, într-adevăr, copiii reacționau la abordarea ei simplă și directă.

Astăzi e greu să înțelegem cât de îndrăzneată și de revoluționară era o astfel de abordare a copiilor în vremea respectivă. Activitatea Melaniei Klein a șocat și a provocat controverse aprinse. Ea își descrie tehnica și motivația acesteia, precum și unele din descoperirile făcute, în lucrările „Analiza timpurie” (1923), „Principiile psihologice ale analizei timpurii” (1926) și „Simpozion pe tema analizei copiilor” (1927). Aceste lucrări se ocupă, totodată, de principalele elemente ale controversei din acea vreme. Grosul materialului psihanalitic pe care și-a bazat concluziile se găsește în cartea pe care a scris-o în aceiași ani, *Psihanaliza copiilor*.

Noile instrumente și tehnici duc la noi descoperiri. Exceptând analiza micului Hans, întreprinsă chiar de tatăl acestuia sub supervizarea lui Freud, teoria freudiană privind dezvoltarea copiilor se baza predominant pe analizele sale cu adulți. Activitatea lui Klein a confirmat descoperirile lui Freud privind sexualitatea infantilă și agresivitatea infantilă, rolul Supraeului și complexul Oedip. Dar munca ei directă cu copii a adus noi descoperiri și a clarificat mai în amănunt stadiile timpurii, pregenitale ale dezvoltării, descrise de Freud doar la modul mai general. Aceste descoperiri au dus în cele din urmă la anumite divergențe față de concepțiile lui. Klein a fost izbită de la început de viața fantasmatică bogată a copiilor și de bogăția lumii lor interne, ce conținea figuri deopotrivă foarte bune și foarte îngrozitoare; a observat, de asemenea, că sufereau de anxietăți din cauza existenței figurilor rele, anxietăți de natură psihotică. O astfel de lume internă era rezultatul unei istorii întregi. Un copil de numai doi ani și jumătate avea deja o istorie complexă, revelată în transfer, pe care ea a putut-o explora. Freud a descoperit copilul încă activ în adult. Klein a descoperit bebelușul din copil și din adult. Ea a ajuns la concluzia că, de la începutul vieții sale, copilul stabilește relații

10 cu obiectul intense, atât în realitate, cât și în fantasmă. Nu considera că bebelușul este pasiv, asupra lui acționând mediul, iar el doar reacționând la mediu, ci considera că este plin de dorințe și fantasme, în interacțiune permanentă cu realitatea externă. Acele relații timpurii, colorate de fantezmele copilului, sunt internalizate și formează fundamentul personalității. Klein considera că Supraeul și complexul Oedip, așa cum le descriese Freud, sunt rezultatul final al dezvoltării anterioare și stadiul ulterior al unor structuri mai timpurii și mai primitive.

Ea descrie relația copilului cu obiectele în primă instanță parțială, în principal cu sânul mamei, clivat de la bun început într-unul foarte bun și iubit și unul foarte rău și urât. Această relație se extinde treptat la întregul corp al mamei. Klein descrie relația intensă cu corpul mamei pe care copilul o formează în fantasmă, relație marcată de curiozitate și ambivalență. În fantezmele copilului, corpul mamei este sursa tuturor bogățiilor, trezind în același timp iubire, ură și o curiozitate puternică.¹ Klein consideră dorința de a explora corpul mamei drept începutul pulsionii epistemofile. Dar cum aceste dorințe epistemofile intense sunt asociate cu dorințe libidinale și dorințe agresive, anxietatea creată de ele poate duce la inhibarea lor.

Ea privește anxietatea ca pe un promotor al dezvoltării și, totodată, ca pe un posibil inhibitor al acesteia. Anxietatea stârnită de impulsurile epistemofile față de corpul mamei este cea care-l face pe copil să-și deplaseze impulsurile asupra lumii externe și s-o înzestreze cu semnificație simbolică. Dar dacă anxietatea este prea intensă, ea poate duce, dimpotrivă, la inhibiție. O scriere

¹ În scrierile ulterioare pune mai mult accent pe mamă ca persoană întreagă, decât pe percepția unui corp întreg.

cu caracter germinal deosebit în acest sector este „Importanța formării de simboluri în dezvoltarea Eului” (1930). Ea constituie raportul asupra primei terapii psihanalitice a unui copil autist, în care Klein descrie întreruperea aproape completă a funcției simbolice și, împreună cu aceasta, a întregului interes față de lume. Activitatea ei în acest sector a pus într-o lumină complet nouă dezvoltarea cognitivă și intelectuală și inhibițiile acesteia.

Inițial, Melanie Klein a încercat să-și exprime descoperirile strict în termeni freudieni, dar aproape de la început au apărut divergențe față de concepțiile lui Freud. Ea a observat că Supraeul și complexul Oedip există mult mai devreme decât presupusese Freud și a subliniat mereu condiționarea puternică a complexului Oedip de evoluțiile anterioare. De asemenea, părerile ei despre sexualitatea feminină se deosebesc de ale lui Freud. Ea a constatat că fetițele și băieții sunt conștienți de organele sexuale feminine și de potențialul acestora. Și considera că stadiul falic descris de Freud este o structură preponderent defensivă. A pus un accent mult mai mare pe agresivitatea copiilor decât se presupunea la acea vreme. În prima lucrare despre simbolism, „Rolul școlii în dezvoltarea libidinală a copilului” (1923), de exemplu, ea vede simbolismul și inhibarea acestuia ca fiind predominant libidinale, deși îi acordă agresivității atenția cuvenită în materialul pe care-l descrie. În lucrarea din 1930, în prim-plan se află rolul agresivității și anxietățile asociate cu aceasta. Concepțiile ei despre agresivitate concordă cu scrierile lui Freud de după 1920, cu conceptul lui de pulsione de moarte și cu ideea că un conflict fundamental este acela dintre forțele libidinale și cele distructive. Acest conflict fundamental între iubire și ură capătă un rol tot mai important în opera lui Klein.

Descoperirea caracterului ubicuu și a importanței vieții fantasmatică a determinat-o pe Klein să extindă conceptul freudian

12 de fantasmă inconștientă. Fantasma inconștientă² este legată inextricabil de simbolism, întrucât fantasma se exprimă în maniere simbolice. Concepțiile ei despre simbolism sunt într-o anumită măsură divergente față de cele ale lui Freud și Jones. În lucrarea din 1930 susține, după cum arată clar și titlul, ideea că simbolurile nu sunt date, așa cum presupunea Freud, ci se formează dinamic sub imboldul anxietății și, ca atare, pot fi supuse deformării și inhibării.

Cu timpul, Klein a înțeles tot mai clar că descoperirile ei nu pot fi cuprinse în întregime în teoria lui Freud și că are nevoie de niște concepte centrale noi. În lucrările „O contribuție la psihogeneza stărilor maniaco-depresive“ (1935) și „Doliul și relația sa cu stările maniaco-depresive“ (1940) introduce un concept complet nou, acela de poziție depresivă.

În activitatea sa clinică, Klein a urmat întotdeauna firul anxietății. După părerea ei, copilul este supus deopotrivă anxietăților de persecuție, născute din existența figurilor interne rele, și anxietăților provocate de vinovăție și frica de pierdere. Dar abia în 1935 a început să facă o distincție foarte clară între aceste două tipuri de anxietate, cea de persecuție și cea depresivă. Ea subliniase mereu importanța primului an de viață în dezvoltarea ulterioară. În final a ajuns la concluzia că cele două anxietăți fundamentale, de persecuție și depresivă, își au originea, din punctul de vedere al dezvoltării, în cele două etape din primul

² În original, *unconscious phantasy* — literal „fantasmă inconștientă“. În engleză se face diferența între procesul conștient *fantasy* (fantezie, reverie) și conceptul kleinian *phantasy* (fantasmă), construct, dorință sau impuls aflat la baza gândirii și sentimentelor. Dat fiind că ar putea exista o suprapunere de sensuri (fantezia are în fundal procese inconștiente, iar unele reprezentări ale fantasmelor pot deveni conștiente) și întrucât discursul kleinian utilizează ambele versiuni (*phantasy* și *unconscious phantasy*), am optat pentru păstrarea în română a terminologiei din original. (N.r.)

an de viață. În prima etapă, bebelușul este dominat de anxietatea de persecuție și această etapă constituie punctul de fixație pentru bolile paranoide ulterioare (așa cum sugera Abraham). A doua etapă, care marchează un pas crucial în dezvoltare, survine atunci când copilul o recunoaște pe mamă ca persoană întreagă. El nu mai relaționează cu părți ale mamei, ca în etapa cea mai timpurie, ci cu persoana întreagă și, totodată, își dă seama că figura rea și figura bună sunt una și aceeași persoană, mama. Acest lucru îl face să-și conștientizeze propria ambivalență față de această figură și odată cu înțelegerea acestui fapt apar sentimente de vinovăție, din cauza agresivității îndreptate spre persoana iubită, și frica de a o pierde ca urmare a atacurilor distructive. În fantasmă, mama iubită și urâtă este percepută ca fiind distrusă și pierdută, ceea ce provoacă sentimente de vinovăție, dor și pierdere. Treptat, aceste sentimente le înlocuiesc pe cele anterioare de persecuție și dau naștere tendințelor de iubire și reparație.

Klein vorbește despre poziții, și nu despre faze, fiindcă termenul se referă la o întreagă organizare, la starea Eului, la caracterul relațiilor cu obiectul, al fantasmelor și al apărărilor. Implicațiile schimbărilor ce survin în cadrul poziției depresive sunt imense. Ea aduce cu sine o nouă perspectivă asupra vieții, o nouă atitudine. Marchează începutul conștientizării realităților psihice și constituie o linie de demarcație între funcționarea psihotică și cea nepsihotică. O mare parte din scrierile ulterioare ale lui Klein se ocupă de aceste implicații. Introducerea conceptului de poziții marchează a doua etapă a dezvoltării lui Klein, introducând un nou cadru metapsihologic.

Activitatea Melaniei Klein a început cu copiii și a deschis noi perspective largi. Întrucât nevrozele și psihozele își au rădăcinile în copilărie, toate descoperirile referitoare la copilărie sunt,

14 firește, relevante pentru înțelegerea psihologiei adulților. Iar Klein se referă tot mai des în lucrările sale la materiale provenite de la pacienții adulți. Descoperirea de către ea a straturilor primitive ale psihicului și a anxietăților și apărărilor psihotice care le domină a deschis calea unei noi înțelegeri a bolilor psihice grave. Conceptul de poziție depresivă și tendințele de reparație asociate cu ea pun la rândul lor într-o nouă lumină dezvoltarea normală, sublimarea și creativitatea și ne îmbogățesc cunoștințele despre ele.

Hannah Segal, Londra, 1987

Prefață

Scrierile Melaniei Klein au fost elaborate de-a lungul unei perioade de circa patruzeci de ani, unele sub formă de cărți, altele în cărți conținând și contribuții ale altor autori, iar altele ca eseuri care n-au mai fost adunate sub formă de carte. În plus, așa cum e inevitabil într-un demers creator desfășurat pe o perioadă atât de lungă, ideile ei au fost supuse unui proces constant de extindere, modificare și clarificare. Așadar, cititorului confruntat cu această cantitate destul de mare de literatură nu-i este prea ușor să descopere care au fost cele mai mature idei ale Melaniei Klein sau cum a ajuns la ele. Din acest motiv, un obiectiv principal în realizarea unei noi ediții a operelor sale complete a fost să indicăm poziția temelor principale din fiecare eseu, în raport cu ideile ei anterioare și ulterioare privind subiectul respectiv, cu ajutorul notelor explicative. Aceste note explicative sunt grupate la sfârșitul fiecărui volum, cu excepția volumului IV, *Povestea unei analize de copil*, care conține deja notele Melaniei Klein.

Deși acesta a fost obiectivul principal al noii ediții, odată ce s-a luat hotărârea de a o realiza, a apărut prilejul de a face anumite îmbunătățiri: traducerea cărții *Psihanaliza copiilor*, inițial publicată în germană, a fost revizuită în mare măsură; toate trimiterile la

ediții anterioare ale operelor lui Freud au fost modificate, devenind trimiteri la *Standard Edition*; atât cât a fost posibil, am procedat la fel și cu trimiterile la alte lucrări pentru care există acum ediții mai recente. În plus, au fost pregătite noi indice de termeni pentru volumele I, II și III, punându-le în concordanță unele cu altele pentru ușurința consultării încrucișate.

Munca necesară pentru punerea în practică a acestor obiective a fost îndeplinită de mai multe grupuri.

Negocierile principale cu editorii au fost întreprinse de profesorul Elliott Jaques, care a fost primit și ajutat cu generozitate de domnul Masud Khan, redactorul coordonator al *International Psycho-Analytical Library*. Profesorul Jaques a scris și o prefață la volumul IV, *Povestea unei analize de copil*.

Notele explicative au fost redactate de doamna Edna O'Shaughnessy, în consultare cu dr. Hanna Segal, cu domnișoara Betty Joseph și cu mine însumi; așadar, împărțim cu ea responsabilitatea, dar nu și munca propriu-zisă. În același timp, dr. Hans Thorner, ajutat de nora sa, doamna Prudence M. Thorner, precum și de dr. Stephen Smith în stadiile inițiale, și-au propus să revizuiască traducerea cărții *Psihanaliza copiilor*; la rândul lui, a înaintat fiecare capitol, în formă provizorie, doamnei Strachey, care a realizat traducerea inițială. „Inhibiții și dificultăți la pubertate”, lucrare care nu mai fusese publicată anterior în engleză, a fost tradusă de dr. Claud Wedeles. Sarcina dificilă de verificare și standardizare a tuturor trimiterilor bibliografice a fost îndeplinită de domnișoara Ann Hutchinson, iar cea a redactării, rescrierii și modificării indicelor, de doamna Barbara Forryan.

Mie îmi rămâne doar să-mi exprim recunoștința față de acești prieteni și aceste ajutoare pentru eforturile susținute și devotate pe care le-au depus la realizarea *Operele complete ale Melaniei Klein*.

În numele administratorilor Melanie Klein Trust, care a sponsorizat lucrarea, doresc să mulțumesc, de asemenea, Institutului de Psihanaliză, care, în colaborare cu Hogarth Press, a publicat deja multe din scrierile Melaniei Klein, pentru că le publică acum în formă completă, în patru volume.

17

R.E. Money-Kyrle

Introducere¹

Melanie Klein, născută Reizes, în 1882, la Viena, era al patrulea și cel mai mic copil al unui cuplu de origine evreiască, dar care nu mai practica cu strictețe religia, părând a fi agnostici toleranți. Există dovezi privind bogate capacități pasibile de a fi moștenite la ambii părinți, iar mediul în care au crescut copiii a fost categoric unul pregnant intelectual. Mai important, în amintirile Melaniei Klein, a fost faptul că familia era foarte strâns unită, între membrii ei existând legături puternice de iubire. Totuși, familia n-a fost scutită de perioade de tristețe acută, cauzate mai întâi de moartea surorii ei preferate, iar mai târziu de moartea fratelui mai mare, pe care-l admirase extrem de mult — tragedie ce s-a repetat peste ani, când unul dintre fiii ei, ajuns adult, a murit într-un accident de alpinism.

Să trecem acum la începuturile vieții profesionale a Melaniei Klein. Avea în jur de paisprezece ani când a simțit dorința puternică de a studia medicina și, cu ajutorul fratelui ei, a învățat rapid suficient de multă latină și greacă pentru a fi admisă la Gymnasium.

¹ Pentru prezentări biografice mai pe larg, vezi H. Rosenfeld, *International Encyclopedia of the Social Sciences*, și John A. Lindon, „Melanie Klein's Theory and Technique: Her Life and Work”, în *Tactics and Techniques in Psychoanalytic Therapy*, coord. Peter L. Giovacchini (New York: Science House; Londra: Hogarth Press, 1972).

Perspectivile ei de a face carieră medicală au luat însă sfârșit când s-a logodit, la vârsta de numai șaptesprezece ani. Patru ani mai târziu, în 1903, s-a căsătorit și, cu timpul, a devenit mama a trei copii.

Abia în timpul Primului Război Mondial s-a putut întoarce la cariera întreruptă, într-o nouă formă. Dăduse peste o carte de Freud și a simțit că recunoaște în acea carte ceva ce căutase vag dintotdeauna. Pe atunci se afla la Budapesta și a putut să-și înceapă analiza cu Ferenczi, care a încurajat-o să se specializeze în analiza copiilor; și într-adevăr, înainte să se încheie războiul, începuse deja să lucreze cu copii în Budapesta. La vremea respectivă, exceptând cazul „micului Hans” al lui Freud și unele lucrări preliminare ale dr. Hug-Hellmuth, analiza copiilor mici era un teren necunoscut, pe care avea să intre în scurt timp, dintr-o direcție întrucâtva diferită, Anna Freud. După război, în 1921, Melanie Klein a plecat la Berlin, la invitația dr. Karl Abraham, pentru a continua să lucreze cu copii și, în scurt timp, a introdus în analiză concepte noi și importante. Inovațiile ei au fost încurajate și susținute de Abraham, cu care, în plus, și-a continuat analiza de la începutul anului 1924 și până la moartea prematură a acestuia, în 1925. Cât se afla în Berlin, iar soțul ei în Suedia, căsnicia lor, nu tocmai fericită, s-a încheiat. În 1926 a venit la Londra, la invitația lui Ernest Jones, care i-a oferit mult sprijin, și a rămas aici, crescând treptat în activitatea practică ponderea pacienților adulți, mai ales a cazurilor de formare, până la moartea ei, în 1960. Merită remarcat că, la fel ca însuși Freud și ca mulți alții, practica autoanaliza, astfel că lucrările pe care le-a publicat au fost aproape cu siguranță rezultatul observațiilor analitice făcute atât asupra pacienților, cât și asupra ei înseși, verificate prin comparație.

În activitatea clinică, prin care a stârnit multe controverse, a plecat de la premisa că analiza unui copil trebuie desfășurată exact în